

OVERZICHT VAN KLIMAAT EN ENERGIE IN DE VERKIEZINGSPROGRAMMA'S 2021-2025

Verantwoording: In de tabel staan de partijen met een klimaatbeleid en een verwachting van vier of meer kamerzetels. Aanpassingen in het programma zoals vastgesteld op partijcongressen worden meegenomen in het overzicht. *NVDE, januari 2021.*

samengesteld door:								
								
<i>Ambitie 2030, t.o.v. 1990</i>	Niet genoemd	49% reductie	tenminste 60% reductie.	60% reductie	tenminste 55% reductie	55% reductie	Het klimaatdoel wordt aangescherpt	Klimaatneutraal
<i>lusten en lasten</i>	Een stevig draagvlak vraagt om lasten die betaalbaar zijn en eerlijk worden verdeeld.	Verduurzaming mag niet leiden tot lastenverzwaring van middeninkomens en MKB.	Klimaatrechtvaardigheid: rekening verduurzaming mag niet onevenredig bij armste mensen liggen.	Vervuilers betalen. De sterkste schouders dragen zwaarste lasten. Opbrengsten vergoening eerlijk delen.	Normale huishoudens werden met kosten opgezadeld terwijl de industrie en grote vervuilers werden ontzien. Dat is niet duurzaam en niet eerlijk.	Zorgen dat het doel haalbaar en betaalbaar is en iedereen de overstap mee kan maken.	Met een Green New Deal worden sociale ongelijkheid en de klimaatcrisis samen bestreden.	Lasten en lusten eerlijk verdelen. Grote vervuilers moeten ook de kosten dragen van de klimaattransitie.
<i>participatie</i>	Wij willen een landelijk burgerberaad van 150 burgers. Mensen zoveel mogelijk in de gelegenheid stellen om zelf schone energie op te wekken.		Minimaal 50% lokaal eigendom voor duurzame energie opwekking op land met extra financiering en bindende afspraken nog steviger verankeren.	Er komen burgerberaden. Energiecoöperaties krijgen goedkope leningen, deskundig advies en hoeven te voldoen aan minder strenge regels.	Niet alleen individuele bewoners, ook [...] VvE's, buuren, wijken, corporaties en coöperaties, en andere collectieven krijgen hulp om de juiste oplossing voor hun huizen te vinden.	Burgers, bv. in energiecoöperaties, krijgen de ruimte krijgen terwijl de overheid duidelijk regie voert. Er komt een ontwikkelfonds om energiecoöperaties te ondersteunen.		Er komen (fiscaal) goede regelingen voor het opwekken en opslaan van energie op wijkniveau. Hierdoor kunnen hele wijken samen energie opwekken en delen.
<i>sector overstijgend beleid</i>	Onderzoeken of verduurzaming via algemene middelen gefinancierd kan worden.	Bij verdeling van de lasten gaat vervuiler meer betalen.	belastingverschuivingen: van arbeid naar vervuiling; van elektriciteit naar gas.	Klimaatfonds van 60 miljard Euro.	Hogere energiebelasting grootverbruikers, hogere belastingvrije voet voor huishoudens.	Inzet op structurele hervorming naar minder degressieve energie-belasting. Energiebesparings-doelen per sector.	Energievoorziening, stads- en streekvervoer en KLM in publieke handen.	2030 doelstelling in Klimaatwet. Verlaging belasting op arbeid, verhoging op grondstoffen.
SECTOREN								
ENERGIE OPWEK								
<i>Kernenergie</i>	Na 2030 is kernenergie een serieuze optie. We ontwikkelen plannen voor 2 tenminste 2 kerncentrales.	Zonder kernenergie zijn klimaatdoelen niet haalbaar. Kernenergie kan op overheidssteun rekenen, waaronder groeifonds.	Het staat markspelers vrij een vergunning aan te vragen, maar Nederland zal geen subsidie verlenen.	Kerncentrales zijn geen optie voor het opwekken van duurzame energie.	Geen nieuwe kernenergie. Borsele zo snel mogelijk sluiten.	Geen nieuwe kerncentrales. Borsele, mits veilig, kan langer openblijven.	Kerncentrale bij Borsele wordt gesloten. Kernenergie is geen duurzaam alternatief.	Geen nieuwe kerncentrales. Bestaande centrales worden zo snel mogelijk gesloten.
<i>Biomassa</i>	We blijven investeren in zonne-energie, duurzame biomassa en energiebesparing.	Stopzetten van nieuwe subsidies voor het verbranden van biomassa uit hout voor elektriciteitsopwekking.	We stoppen zo snel als mogelijk met de subsidie voor nieuwe centrales die houtige biomassa verbranden voor warmte.	We willen geen nieuwe biomassacentrales voor elektriciteit en warmte en geen bijstook van biomassa in kolencentrales. Bestaande biomassacentrales uitfaseren.	Direct stoppen met subsidies voor biomassa in kolencentrales. We zijn voor hoogwaardig gebruik van biomassa als grondstof voor biochemie en tweede en derde generatie brandstof.	Het direct verbranden van biomassa, anders dan reststromen, wordt niet meer gestimuleerd en op den duur verboden.	Direct stoppen met houtkap voor biomassa. Geen aanleg meer van woonwijken met biomassacentrales.	Verbod op het verbranden van biomassa. Subsidies daarop per direct afschaffen.
<i>Wind op zee (WoZ)</i>	Bij de uitvoering van het Noordzeekoörd moeten de belangen Nederlandse vissersvloot zwaar meewegen.		De komende 10 jaar vergunnen we 60 GW WoZ	De komende kabinetperiode vergunnen we 60 GW WoZ. Die moeten er uiterlijke 2040 staan.		Inzetten conform 49 TWh doelstelling in het Klimaatakkoord. Met als inzet dubbel ruimtegebruik (o.a. vissers).	Uitbreiding van windparken op zee.	Windparken op zee moeten aantoonbaar geen nadelige effecten hebben op het zeeleven.
<i>Zon en wind op land</i>	Natuur en landbouwgronden ontzien, zolang er volop ruimte is op daken.	Lokaal draagvlak is voorwaarde. Voorkeur voor wind-op-zee en zon-op-daken.	Geen dak blijft onbenut voor zonnepanelen. Binnen de afspraken van de zonneladder is er ruimte voor grote zonne-energievelden.	Zonnepanelen en groene daken verplicht voor eigenaren van grote gebouwen.	We ontzien landbouw en natuurgronden zoveel mogelijk en stimuleren wind op zee en zon op daken.	Gedragscode Zon op Land helpt om zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan.	Zonnepanelen op zoveel mogelijk geschikte daken. Woningen collectief van zonnepanelen voorzien.	Geen zonneparken in de natuur en in principe ook niet op landbouwgrond. Een 'zonneladder' is onderdeel van het afwegingskader.
<i>Waterstof</i>	We zetten ook in op [...] waterstof.	Grootschalige productie van groene H2 (uit kern- en hernieuwbare energie).	NL wordt waterstof rotonde. Nieuwe WoZ wordt gereserveerd voor groene waterstof. Onrendabele draaiuren groene waterstof subsidiëren.	Nederland koploper in groene waterstof. Instrumenten: (SDE++, DEI) en Klimaatfonds.	Nederland heeft alles in huis om leidend te zijn in duurzaam opgewekte waterstof. We maken overheidsinvesteringen en fiscale faciliteiten vrij.	We stimuleren de productie van groene waterstof voor hoge-T toepassing in de industrie en vrachtvervoer.	Meer ruimte voor alternatieve energiedragers, waaronder waterstofgas.	Onderzoek en ontwikkeling van groene waterstof afkomstig van wind- en zonne-energie voor opslag stimuleren.
<i>overige (beleid)</i>			Subsidie voor duurzame warmtebronnen zoals warmtepompen, zonnethermie, restwarmte uit datacenters, geothermie en aquathermie.	We zetten in op elektriciteit, geothermie en aquathermie als duurzame warmtebronnen. Kolencentrales sluiten volgende kabinetperiode.	Kolencentrales sluiten in 2025.	De ChristenUnie wil de potentie van geo- en aquathermie benutten.		Energiebedrijven leveren verplicht aandeel in Nederland opgewekte duurzame stroom.

samengesteld door:									
									
INDUSTRIE									
<i>Nedlands beleid</i>	Met 10 grootse bedrijven stevige afspraken over reductiedoelen en ondersteuning die zij daarvoor krijgen.	Invoeren CO2-heffing industrie.	We scherpen de nationale CO2-belasting aan en voeren een generieke heffing in voor de industrie. Subsidies komen ook voor consortia van bedrijven beschikbaar.	We voeren een CO2-belasting in die bij de grote vervuilende bedrijven en breiden deze daarna uit naar andere sectoren.		Heffing op lozing restwarmte.	Er komt een lage vlakke CO2-heffing voor de industrie. Die geldt tot de EU-doelstelling (-55%) is verwerkt in het CO2-emissiehandelssysteem.	CO2-heffing gericht op grote vervuilers.	Forse CO2-belasting voor alle vervuilende sectoren. Energiebesparingsverplichting strenger gehandhaafd. Kunsmest productie stopt.
<i>EU beleid</i>		Aanscherpen Europese Emissiehandelssysteem. Invoering Europese CO2-grensheffing.	In Brussel zetten we in op afschaffing van gratis emissierechten en een CO2 minimumprijs. We steunen de invoering van een CO2-tarief aan de EU-grens.			Grensheffing CO2. Ambitieuze Europese CO2-belasting met terugsluis. EU-emissiehandel aanscherpen.	Verder verkennen van een grensheffing op CO2 in Europa. Aanscherpen van het Europese CO2-emissiehandelssysteem conform Green Deal ambitie.		
<i>CO2 afvang en opslag (CCS)</i>	We ontkomen niet aan de opslag van CO2 onder de Noordzee.	CCS en CCU komen in aanmerking voor de SDE++. Elektriciteitsopwekking met gas wordt gecombineerd met CCS.	We investeren in technieken die de CO2-uitstoot op korte termijn verlagen, zoals CCS, bijvoorbeeld bij de productie van blauwe waterstof.			CCS is slechts een tijdelijke oplossing voor de industrie.	De opslag van CO2 is een tijdelijke transitiemaatregel. CO2-afvang faciliterend door hiervoor een beperkte infrastructuur aan te leggen, gericht op de basisindustrie waar CO2-emissies in het primaire proces vrijkomen.		CO2-opslag onder Nederlandse bodem wordt niet toegestaan, ook niet onder de Noordzee.
GEBOUWDE OMGEVING									
<i>Woonlasten verduurzaming</i>		Woonlastenneutraliteit voor wijken die overgaan op een andere energievoorziening, wordt wettelijk vastgelegd.	Huizen van het aardgas af met lagere of gelijke woonlasten.				Bij verduurzamingen blijven de woonlasten neutraal d.m.v. investeringen in isolatie.	Door o.a. isolatie dalen de energiekosten zonder dat de woonlasten stijgen.	Maandelijkse lasten blijven gelijk.
<i>Huursector</i>	Verbod (op termijn) verhuren woningen met enkel glas.	Verruiming EPV-regeling voor verhuurders/huurders. In stand houden lagere verhuurdersheffing voor corporaties die hun woningvoorraad verduurzamen.	Woningcorporaties kunnen putten uit een nieuw corporatiefonds om bestaande woningen te isoleren en duurzaam te verwarmen.	We schaffen de verhuurderheffing af. Woningcorporaties investeren die in [...] en de verduurzaming van woningen.		De verhuurderheffing willen we afschaffen voor woningcorporaties die investeren in nieuwbouw, verduurzaming en betaalbare huren.	Afschaffen van de verhuurderheffing. In plaats daarvan maakt de overheid in een nieuw woonakkoord.	Afschaffen van verhuurderheffing	Corporaties zetten verhuurdersheffing in op verduurzamingsopgave.
<i>Wijkgerichte aanpak</i>	Gemeenten mogen besluiten over behoud en aanleg gasnetten. Geen verbod.	Zoveel mogelijk behoud van bestaande gasnetwerk, t.z.t voor groengas en H2.	Alleen voor bepaalde oude stadswijken staan we toe om over te schakelen op schoon gas of hybride warmtepompen.	Gemeenten krijgen meer financiële en juridische mogelijkheden voor aardgasvrije wijken.			Gemeenten krijgen houvast in wijkgerichte duurzame warmteoplossingen, door middel van duidelijke standaarden voor verschillende woningtypes.		Fiscale stimulering voor opwekken en opslaan van energie op wijkniveau.
<i>Warmtenetten</i>	Inzetten op nieuwe energiebronnen als geothermie en warmtenetten.	VVD zet in op een verlaging van de prijs van energie uit warmtenetten door deze voor bepaalde tijd te vergunnen via een aanbesteding.	Met open warmtenetten monopolie van warmtebedrijven doorbreken. Restwarmte moet beschikbaar komen aan warmtenetten tegen redelijke vergoeding.			Een heffing op de lozing van restwarmte zodat deze warmte zo veel mogelijk ingezet wordt voor warmtenetten.	Een belangrijke rol voor de publieke netwerkbedrijven. Ook ruimte voor participatie vanuit de buurt en voor coöperatieve modellen van warmtenetten.		Coöperatief eigendom van gebruikers van [bronnen en] warmtenetten wordt gestimuleerd.
<i>overige</i>	Stimuleringsprogramma hybride cv-ketels. In toekomst hybride verplicht. Verruimen regelingen die verduurzaming huis betaalbaar maken.	Toegang MKB tot warmtefondsen. Fiscaal aftrekbaar maken verduurzaming eigen woning.	Subsidies voor warmtepompen, zonnethermie, restwarmte datacenters, geothermie en aquathermie.	Verplicht investeren in verbeteren energielabel. Subsidies en goedkope leningen voor warmtepompen.		Voortzetting salderingsregeling zon-PV. Er komt meer subsidie voor de meest duurzame vormen van duurzame energie.	Er komen nationale isolatiebrigades, doel: 2 miljoen woningen isoleren in 2030.		Beleidspakket: subsidies, leningen, lage BTW-tarieven, OZB differentiatie, uitbreiding postcoderoosregeling.

samengesteld door:								
								
MOBILITEIT								
<i>'Modal shift'</i>			We reserveren binnen het Mobiliteitsfonds meer geld voor infrastructuur, vooral voor OV. Tot 700 km moet reizen met OV goedkoper zijn dan met auto en vliegtuig.	We leggen geen nieuwe autowegen aan, want meer asfalt leidt alleen maar tot meer files. We investeren in fiets en OV.	Grootschalig investeren in OV. Meer internationale treinverbindingen als alternatief voor vliegen.	Capaciteitsuitbreiding spoor (en lightrail en busbanen), geen nieuwe of bredere snelwegen.	Investeren in het OV, ten koste van asfalt. Spoor-vervoer en binnenvaart alternatief voor weg-vervoer. Vliegen binnen 750 kilometer minder en treinverbindingen meer aantrekkelijk maken.	Radicale modal shift (minder weg- & vliegverkeer, meer OV, fiets en voetgangers). In 2030 is OV 50% goedkoper.
<i>Betalen voor gebruik</i>		Wij zijn er voor dat emissieloze auto's per kilometer gaan betalen. Uiteindelijk zal dan iedereen van accijns overgaan op deze kilometerheffing.	Kilometerheffing, op CO2-uitstoot, plaats en tijd, vervangt motorrijtuigenbelasting. Vrachtwagenheffing geldt zeker tot 2030.	Rekeningrijden vervangt de motorrijtuigenbelasting	Gebruik i.p.v. bezit belasten. MAUT heffing (Vrachtwagenheffing) voor vrachtovervoer.	Kilometerprijs voor personenauto's met lage basisprijs per kilometer + congestieheffing. Vrachtwagenheffing gaat op alle wegen gelden.		Kilometerbeprijzing (niet voor dun bevolkte gebieden).
<i>Emissievrije voertuigen</i>		Aanscherping EU-normen (vracht)auto's.	Vanaf 2030 alleen nog emissievrije voertuigen verkopen (Klimaatpakket). Zwarte transportmiddelen mengen in 2030 15-20% schone brandstoffen bij.	We verbieden binnen 10 jaar de verkoop van nieuwe auto's op fossiele brandstof.	Nieuwe auto's emissieloos na 2025 (via EU normstelling). Verbreden fiscale regeling elektrisch rijden.	Vanaf 2030 alleen zero-emissie personenauto's in de showroom. Zero-emissie vrachtovervoer stimuleren.		Alle vervoer in 2030 op 100% duurzame energie (vooral elektriciteit).
<i>Luchtvaart</i>		EU bijmengverplichting duurzame luchtvaartbrandstoffen.	Vliegvelen kunnen alleen groeien als dit samengaat met een dalend CO2 plafond. EU-afspraken voor een eerlijke prijs voor vliegen.	De luchtvaart moet voldoen aan het Parijs-akkoord. Met een Nederlandse tickettax ontmoedigen we veelvliegers.	Kerosinebelasting, samen met andere landen.	CO2-prijs, invoering van een kerosineaccijn en btw op vliegtickets Europees en internationaal regelen.	Vliegen binnen 750 kilometer minder aantrekkelijk maken. Mensen die veel vliegen betalen meer voor CO2.	Maximaal 300.000 vliegbewegingen per jaar in 2030. Klimaatdoelen ook voor luchtvaart. Belastingvoordelen worden afgeschaft.
<i>Scheepvaart</i>		Subsidieregeling schonere motoren binnenvaart.	Subsidie voor schone scheepsmotoren voor binnenvaart. Wereldwijde minimumaccijns op brandstof.	De scheepvaart moet voldoen aan het Parijs-akkoord.	Binnenvaartschepen krijgen scherpere uitstootnormen.	Heldere verduurzamingsnormen.		Klimaatdoelen ook voor scheepvaart. Belastingvoordelen worden afgeschaft.
LANDBOUW								
<i>omvang veestapel</i>		Inkrimpen van veestapel is niet het doel, vermindering van schadelijke emissies wel.	Voor een duurzame kringloop van mest en voedsel is het nodig dat het aantal kippen en varkens in Nederland halveert en het aantal koeien substantieel afneemt.	Voor een toekomstbestendige landbouw moet de veestapel halveren.	De veestapel krimpt in en we brengen de landbouwsector weer terug in balans.	We streven naar een meer extensieve landbouwsector, met een kleinere veestapel en minder veevoer van ver.	Een stevige beperking van de veestapel is nodig.	Aantal dieren in de veehouderij krimpt met tenminste 75%.
<i>maatregelen broeikasgassen</i>		Verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en stikstof in de landbouw door middel van innovatieve technieken zoals precisielandbouw en emissiearme stalsystemen.	D66 wil een prijs zetten op de landbouwwitstoot van broeikas- en stikstofgassen.	We introduceren een heffing op broeikasgassen en stikstof in de landbouw, ingericht als stimulans voor natuur-inclusieve landbouw.	Voor de omslag naar natuur inclusieve kringlooplandbouw wordt een goed gevuld transitiefonds gecreëerd, gevuld door alle actoren in het landbouwsysteem.	(o.a.): Volledig grondgebonden veehouderij in 10-15 jaar. Faire prijs voor boeren. Steun bij overschakeling naar kringlooplandbouw.	Weidegang wordt verplicht. In plaats van de intensivering en schaalvergroting ondersteunen we boeren die diervriendelijk en duurzaam produceren.	Er komen geen vergunningen meer voor de bouw van nieuwe mestvergisters, en de bestaande worden ontmanteld.